Голові спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03 Національного університету цивільного захисту України д.держ.упр., професору, Заслуженому працівнику освіти України Світлані ДОМБРОВСЬКІЙ

ВІДГУК

офіційного опонента доктора наук з державного управління, професора **Щепанського Едуарда Валерійовича** на дисертацію Галушки Сергія Петровича «Публічне управління у сфері національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій», подану до захисту у спеціалізовану вчену раду Д 64.707.03 Національного університету цивільного захисту України на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку

Актуальність теми дисертації, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Сучасний розвиток цифрових технологій відзначається значною масштабністю та стрімкістю, зумовлюючи необхідність покращення можливостей для застосування новітніх засобів із метою гарантування прав і свобод громадян і забезпечення національної безпеки. У той же час, цифрові технології можуть загрожувати зниженням рівня такої безпеки, що є результатом відставання країни у технологічному плані. Отже, сфера дії цифрових технологій не має чітких меж і впливає на національні інтереси, що включають державні, суспільні й окремо взятої особистості. На жаль, Україна змушена відчувати на собі негативний вплив розвитку цифрових технологій, що трансформуються під впливом гібридної війни, яка ведеться з боку рф понад 10 років. Унеможливити їх вплив потрібно було задовго до відкритої зовнішньої агресії рф, тобто від початку проголошення незалежності України. Увесь час із моменту проголошення її незалежності держава-агресор планомірно створювала необхідне підгрунтя для дестабілізації соціальної безпеки на території регіонів України, які мають спільні кордони з рф, тобто в Донецькій і Луганській

областях, Автономній Республіці Крим та ін. Як результат, держава-агресор отримала необхідну соціальну підтримку серед частини українців, які були «проросійсько» налаштовані, і продовжує її підтримувати через цифрові технології. Крім того, вони вдало використовуються для зниження системи національної безпеки загалом. Саме дослідженню цих аспектів присвячена тема опонованої дисертаційної роботи, які є надзвичайно актуальними проблемними питаннями для України, потребуючи нагального та комплексного вирішення.

Таким чином, сьогодні варто говорити про проблеми підтримання національної безпеки України в умовах впливу та розвитку цифрових технологій, а також захисту інтересів громадян відповідно до сучасного суспільного запиту й загроз, що вимагають дієвих механізмів протидії. Вони передбачають удосконалення системи публічного управління національною безпекою України в умовах впливу цифрових технологій.

У той же час, слід розуміти, що в середньостроковій перспективі завданням України та її державного апарату має бути застосування заходів щодо системного забезпечення національної безпеки та сталого розвитку, що вимагає розбудови нашої держави як потужного гравця на ринку цифрових технологій. За цих умов у сусідньої держави-агресора не буде бажання посягати на територіальну цілісність України, адже вона буде здатна вчасно протистояти ним. На ці вектори розвитку публічного управління у сфері національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій і звертає увагу дисертант, обґрунтовуючи сценарії реагування на них – оптимістичний і песимістичний (с. 152–161, 165 тощо). Реалізація насамперед оптимістичного сценарію дозволить підвищити рівень національної безпеки України та її системи публічного управління, що забезпечить реалізацію конституційних прав і свобод людини та громадянина, сталий соціально-економічний розвиток, обороноздатність і безпеку нашої держави в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій.

Варто відзначити, що тема дисертаційного дослідження є актуальною та практично значущою. Це, зокрема, підтверджується зв'язком з науково-дослідними роботами за темами: 1) «Розробка наукових основ державного

управління у сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (ДР № 0115U002035); 2) «Розробка механізмів державної політики щодо формування безпекового середовища України в умовах військового конфлікту, надзвичайного стану та в післявоєнний період» (ДР № 0124U000365). У процесі виконання першої науково-дослідної роботи дисертантом визначено засади формування системи публічного управління національною безпекою в умовах цифрової трансформації, а в межах другої теми – обґрунтовано напрямки розвитку механізмів публічного управління у сфері національної безпеки в умовах розвитку технологій цифровізації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність. Аналіз дисертації Галушки С.П. дає підстави для висловлення висновку про те, що наукові положення та рекомендації, надані в дисертації, є обґрунтованими та достовірними, а також містять наукову новизну. Теоретико-методологічною основою дисертаційного дослідження стали фундаментальні положення теорії державного управління, відповідні дослідження вітчизняних та зарубіжних учених. Нормативно-інформаційну базу дисертації становили закони України, укази Президента України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, органів державної влади України, матеріали та результати особистих напрацювань автора, а також зарубіжні та вітчизняні джерела з досліджуваної проблематики. Це підтверджується кількістю опрацьованих здобувачем наукових праць та проаналізованих нормативно-правових актів (355 найменувань). При цьому дисертантом було опрацьовано 250 англомовних джерел під час проведення дослідження.

Сформульована мета дисертаційної роботи полягає у визначенні науково-теоретичних засад формування механізмів публічного управління у сфері національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій і розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення таких механізмів в Україні. На наше переконання, зазначена мета дисертаційної роботи повністю досягнута, розкрита та логічно висвітлена у змісті дисертації.

Тема та структура дисертації є взаємозумовленими та логічно пов'язаними. Дослідження містить чіткий розподіл тексту дисертації на окремі частини, що структурно підпорядковані між собою та відображають загальну цілісну ідею дослідження. Такий підхід до викладення матеріалу сприяв цілісності розгляду порушеної проблематики та системності висновків за результатами дослідження.

Перший розділ дослідження присвячено теоретичним засадам формування публічного управління у сфері національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій. У підрозділі 1.1 автором розкрито генезу розвитку сфери національної безпеки та її місце в системі публічного управління (с. 30-40, рис. 1.1). Узагальнено існуючі у науковій літературі підходи до типологізації цифрових технологій і їх соціально-політичні та державно-правові ефекти на сферу національної безпеки (с. 46-58). Результатом урахування положень цих підходів, а також застосування системного підходу є надане автором уточнена класифікація типів цифрових технологій, що можуть чинити негативний вплив, і потребують державно-правового врегулювання з метою унеможливлення вияву такого впливу (с. 60-61). При цьому в підрозділі 1.2 автор слушно визначив ключове завдання системи публічного управління у сфері забезпечення національної безпеки (рис. 1.3).

У підрозділі 1.3 розглянуто побудову механізмів публічного управління у сфері національної безпеки в умовах впливу технологій цифровізації, а також турбулентність сучасного етапу світового розвитку в напрямку актуалізації цифрових технологій, що характеризується швидкими змінами, нестабільністю та великою кількістю невизначеностей, які ускладнюють передбачення та управління в цій сфері, особливо це стосується штучного інтелекту. Процес формування механізмів публічного управління у сфері національної безпеки в умовах впливу технологій цифровізації представлено на рис. 1.4 (с. 40-45). Доведено, що механізми публічного управління у сфері національної безпеки в умовах цифровізації доцільно групувати таким чином: 1) правові; 2) організаційні; 3) ресурсний; 4) інформаційний (с. 78-79, рис. 1.6). Визначено структуру механізмів публічного управління у сфері національної

безпеки в умовах цифровізації, що включає мету, завдання, принципи, функції, методи, форми та ін. При цьому акцентовано на визначальній ролі саме методів публічного управління, що приводять у рух всі механізми публічного управління у сфері національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій (с. 79-82). Наголошено на тому, що деструктивні фактори зовнішньої агресії рф можуть призводити до виникнення загрози порушення прав людини, зниження якості життя та загальної стабільності суспільства. Це зумовлює необхідність забезпечення сталого розвитку України за будь-яких умов.

У цьому контексті в підрозділі виділено три складові (завдання) забезпечення національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій: 1) необхідність забезпечення відповідності системи публічного управління новим суспільним умовам; 2) унеможливлення формування неспроможності системи публічного управління ефективно забезпечувати реалізацію стратегічних суспільних цілей; 3) формування здатності задовольняти потреби і запити населення, у т.ч. безпекові, надаючи якісні послуги населенню (с. 80).

Другий розділ дослідження присвячено сучасному стану функціонування механізмів публічного управління у сфері національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій. У підрозділі 2.1 розглянуто особливості реалізації публічного управління у сфері національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій в Україні та за кордоном (с. 86-106). У цьому контексті автором проранжовано країни за критерієм стану розвитку в них цифрових технологій і появі збройних конфліктів (рис. 2.1). Власне, представлено функціональну карту інституційної реалізації публічного управління в умовах розвитку цифрових технологій. Для цілей цього дослідження автором використані країни ЄС, які демонструють лідируючі позиції за підсумками двох мережевих аналізів, а саме: Швеція, Німеччина, Фінляндія та Франція. Крім того, наполягається на врахуванні досвіду також США, зважаючи на інтеграційні прагнення України (с. 95-96).

Підрозділ 2.2 присвячено аналізу загроз упровадження моделі публічного управління у сфері національної безпеки в умовах цифровізації (с. 107-120

тощо). Обгрунтовано розглядати (оцінювати) процес реалізації публічного управління у сфері національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій крізь призму функціонування афілійованих мереж у межах таких моделей: стійкої моделі до загроз; чутливої моделі до загроз; моделі, що демонструє стійкість до більшості загроз; моделі, що передбачає додаткове оцінювання загроз (с. 121-123). При цьому дисертант зауважує, що оцінювання стану реалізації публічного управління у сфері національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій може супроводжуватись також застосуванням методів регресійного аналізу.

У підрозділі 2.3 проаналізовано сучасний стан функціонування механізмів публічного управління у сфері національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій в Україні (с. 124-142). Цей стан охарактеризовано як незадовільний через недосконалість нормативно-правового забезпечення в цій сфері. Зокрема, установлено, що причинами цього є неналежне врахування положень фундаментальної науки щодо стратегування, планування, інституціоналізму, конфліктології, теорії поля та політичної комунікації тощо. Як результат, перша та подальші Стратегії національної безпеки України (2007 р., 2012 р., 2015 р. і 2020 р.) відрізняються у ключових аспектах визначення принципів, цілей, загроз, факторів, напрямків тощо публічного управління у сфері нацбезпеки (с. 146).

Останній розділ дослідження присвячено пріоритетним напрямам вдосконалення механізмів публічного управління у сфері національної безпеки України в умовах впливу цифрових технологій.

У підрозділі 3.1 визначено шляхи розвитку механізмів публічного управління у сфері національної безпеки України в умовах впливу цифрових технологій (с. 148-165). Серед цих шляхів автором виділено такі: 1) оцінка загроз розвитку цифрових технологій і їх впливу випереджатиме можливості реагування на загрози; 2) визначення динаміки застосування цифрових технологій у сфері забезпечення національної безпеки та системі публічного управління; 3) сприйняття та реагування на загрози, пов'язані з впливом цифрових технологій, що досягатиме максимальних значень (с. 161-165). При

цьому автором наполягається на комплексному вирішенні проблем, пов'язаних із обставинами декларативного законодавчого визначення цифрових технологій в Україні, що можливо, зокрема, шляхом розробки та впровадження оновленої Стратегії національної безпеки України. Ця стратегія має враховувати сутність спеціальних понять (штучний інтелект, ефект технології великих даних тощо), що набувають у сучасних реаліях іншого значення. Крім того, у межах цього підрозділу визначено сценарії реагування на негативний вплив цифрових технологій на національну безпеку – оптимістичний і песимістичний (с. 152–161, 165 тощо). Автором запропоновано шляхи розвитку механізмів публічного управління у сфері національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій в Україні в межах насамперед оптимістичного сценарію, що передбачають таке: 1) забезпечення розвитку законодавства у сфері нацбезпеки в напрямку доповнення його положеннями щодо ролі цифрових технологій у системі публічного управління; 2) виважене впровадження штучного інтелекту та діджиталізацію діяльності сектору безпеки, на підставі чого уточнено індикатор можливостей штучного інтелекту й індикатор оцінки загроз у цій сфері; 3) використання конвергентних систем на заміну традиційних сховищ даних; 4) виважене застосування моделі Zero Trust у системах безпеки в умовах розвитку цифрового суспільства.

У підрозділі 3.2 обґрунтовано підходи до вдосконалення системи публічного управління у сфері національної безпеки України в умовах впливу цифрових технологій (с. 166-183). У межах цього підрозділу окреслено етапи деліберативного (дорадчого) методу ранжування ризиків національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій (рис. 3.1). Крім того, систематизовано основні категорії індикаторів та показників, які можливо використовувати для оцінювання ризиків національної безпеки (с. 178-180).

У підрозділі 3.3 визначено концептуальні засади прогнозування розвитку системи публічного управління у сфері національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій (с. 184-199). Автор висловив та довів гіпотезу, що передбачає модернізацію інституційного, організаційного та методичного забезпечення системи публічного управління у сфері національної безпеки в

умовах впливу цифрових технологій з позиції: 1) систематизованих соціально-політичних ефектів, пов'язаних із розвитком цифрових технологій, серед яких особливе місце відведено ефектам технології великих даних (big data) у публічній політиці та їх впливу на сферу забезпечення нацбезпеки, які можливо оцінити за допомогою індикативного підходу; 2) визначення цифрових бар'єрів, рівня цифрової довіри та перспектив трансформації балансу між забезпеченням конфіденційності персональної інформації та розвитком системи національної безпеки; 3) синергії геопросторових даних для адміністрування тергромад і забезпечення системи безпеки; 4) розвиток публічно-приватного партнерства.

Таким чином у дисертації успішно здійснено теоретичне узагальнення та розв'язання наукового завдання, яке полягає у визначенні науково-теоретичних засад формування механізмів публічного управління у сфері національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій і розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення таких механізмів в Україні.

Достовірність та наукова новизна результатів дослідження, повнота їх викладу в опублікованих працях. Достовірність положень, висновків і рекомендацій, наведених у дисертації забезпечена системним комплексним використанням дисертанткою наукової методології.

Також достовірність одержаних результатів підтверджується їх успішною практичною апробацією. Так, перспективність використання окремих положень і висновків дисертаційного дослідження були визнані: Генеральним штабом ЗС України (довідка № 300/1/С/31444 від 02.12.2024 р.) і Центральним науково-дослідним інститутом ЗС України (довідка № 17-04/3218 від 10.10.2024 р.); Хмельницьким науково-дослідним експертно-криміналістичним центром МВС України (довідка № 19/123/6-13727-2024 від 04.11.2024 р.) і Вишневою міською радою Бучанського району Київської області (довідка № 1/08-214 від 29.11.2024 р.); у навчальному процесі Національного університету цивільного захисту України, зокрема, при викладанні здобувачам вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти (спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування») таких дисциплін, як «Інформаційна політика в Україні» і

«Сучасні геополітичні процеси: світ і Україна» (акт № 22-30 від 28.11.2023 р.).

Основні положення та результати дисертаційної роботи представлено в 11 наукових працях, із них: 6 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях, включених до категорії Б; 1 стаття у закордонному науковому виданні за напрямком дослідження; 4 тез доповідей на конференціях. Одержані в дисертації наукові результати та висновки достатньою мірою апробовані в тезах доповідей і виступах на науково-практичних міжнародних і вітчизняних конференціях.

Оцінка ідентичності автореферату та основних положень дисертації. Дисертація та автореферат оформлені відповідно до вимог Порядку присудження наукових ступенів МОН України. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації та не містить інформації, відсутньої в дисертації. Наведені в авторефераті наукові положення, висновки та рекомендації розкриті й аргументовані в тексті дисертаційної роботи.

Дисертація виконана у формі рукопису. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 292 стор., із них 209 сторінок основного тексту. Список використаної літератури налічує 355 найменувань і займає 36 стор. Дисертація містить 11 додатків, а також 13 рисунків і 4 таблиці.

Значення одержаних результатів для науки і практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Основні теоретичні положення, рекомендації, висновки дисертації щодо обґрунтування організаційних засад публічного управління у сфері забезпечення національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій, сприяють розвитку теорії державного управління та місцевого самоврядування у сфері системи безпеки України. Окремі аспекти дисертаційної роботи є основою для вирішення практичних завдань і можуть бути використані органами державної влади та органами місцевого самоврядування, іншими державними і громадськими

інституціями при розробленні законодавчих та нормативно-правових актів.

Перспективами реалізації науково-методичних аспектів дисертаційної роботи є розробка фундаментальних праць в галузі державного управління та місцевого самоврядування, інформаційної політики, теорії управління, у законотворчій діяльності, що стосується розвитку регулювання сфери національної безпеки України.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретико-методологічних положень дисертаційної роботи, її цілісність та логіку викладення матеріалу, але тим самим доречно зробити декілька зауважень і звернути увагу на дискусійні положення дисертаційної роботи.

1. На нашу думку, до формулювання назви підрозділу 1.3 дисертації доречно внести певні корективи, виклавши його в такій редакції: «Механізми публічного управління у сфері національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій: структура та класифікація». Це доцільно зробити із прив'язкою до назви розділу дисертації та з метою уніфікації термінології дослідження.

2. На с. 80 дисертант навів у систематизованому вигляді завдання публічного управління у сфері забезпечення національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій крізь призму визначення невідповідностей між наявним станом системи публічного управління та потребами розвитку суспільства в цій сфері. У той же час, робота тільки б виграла, якби її автор у межах цього підрозділу обґрунтував також перелік заходів, необхідних для унеможливлення появи цих невідповідностей.

3. На с. 78-79 дисертації автор представив класифікацію механізмів публічного управління у сфері національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій. На наше переконання, дисертація тільки б виграла, якби її автор здійснив також групування механізмів публічного управління в цій сфері із застосуванням принципу інституціоналізму. Дана рекомендація висловлена з огляду на те, що в дисертації автором враховані фундаментальні положення й праці вчених щодо аспектів інституціоналізму, стратегування, політичної

комунікації тощо (с. 24).

4. У підрозділі 2.1 автор стверджує, що однією з найбільш стратегічних проблем державного значення є кібербезпека, захист персональних даних, невизначеність у розвитку штучного інтелекту тощо. Твердження, що саме кібербезпека – це стратегічна, тобто довгострокова державна проблема, може сприйматись як суб'єктивна позиція, тому вона потребує додаткового обґрунтування.

5. Слід також вказати на ще одне зауваження, яке стосується ранжування ризиків національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій (с. 167). На нашу думку, визначення цих ризиків доцільно перенести у перший розділ дисертації, зважаючи на науково-теоретичну цінність авторського наробку. Це, у свою чергу, унеможливить розпорошеність у сприйнятті дослідницького матеріалу.

Разом із тим, висловлені зауваження та рекомендації носять переважно дискусійний характер і не знижують загального високого теоретико-методологічного рівня представленої дисертаційної роботи.

Загальний висновок та оцінка дисертації. З огляду на актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну цінність сформульованих положень і висновків вважаємо, що дисертаційна робота Галушки Сергія Петровича «Публічне управління у сфері національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне завдання щодо обґрунтування концептуальних засад розвитку механізмів публічного управління у сфері національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій, проаналізовано сучасний стан та розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення цих механізмів, спрямованих на забезпечення системи безпеки, що в сукупності має суттєве значення для галузі науки «Публічне управління та адміністрування».

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що дисертаційна робота відповідає п. 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор – Галушко Сергій Петрович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку.

Офіційний опонент:
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук, професор Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ

Відділ кадрів